

Ilyés Tamás–Takács Kristóf–Varga Lóránt: A pénzforgalmi szolgáltatások díjainak és a pénzforgalom szerkezetének alakulása a pénzügyi tranzakciós illeték bevezetését követően*

A pénzforgalmi szolgáltatók több lépésben és jelentős mértékben áthárították az ügyfelekre a tranzakciós illetéket mind tavasszal az illeték bevezetése kapcsán, mind pedig ősszel az illetékkulcsok megemelésékor. Az illeték áthárítása a készpénzfelvételek és az átutalások esetében jellemzően közvetlenül a tranzakcióra terhelve történt meg. A kártyás vásárlásoknál a közvetlen áthárítás átlagos mértéke jóval alacsonyabb volt, a fizetési kártyák éves díjai azonban jelentősen emelkedtek, így a bankok kommunikációjával ellentétben, jellemzően itt is megtörtént a teljes, sőt több bank esetében még annál is nagyobb mértékű áthárítás mind tavasszal, mind pedig ősszel. A 2012. december és 2013. október közötti időszakban a pénzforgalomhoz kapcsolódó díjemelések mértéke összességében meghaladta a tranzakciós illeték miatt indokolható szintet.

A hazai pénzforgalom 2013 első féléves statisztikai adatai alapján nem látható eltérés a korábbi években megfigyelhető trendektől, továbbra is az elektronikus tranzakciók lassú térnyerése és a készpénzhasználat csökkenése figyelhető meg. A tranzakciós illeték bevezetése tehát ebben az időszakban nem változtatta meg a hazai fizetési forgalom szerkezetének fejlődési pályáját sem negatív, sem pozitív irányban. A vállalati pénzforgalomban 2013 első félévében nem látható különösebb alkalmazkodás a tranzakciós illeték bevezetése kapcsán: a hazai bankok által szolgáltatott adatok alapján nincs nyoma a pénzforgalom külföldre telepítésének, vagy az illetékfizetési korlát elérése érdekében a tranzakciók összevonásának. A tranzakciós illeték kulcsának 2013. augusztusi emeléséhez kapcsolódóan azonban az adatok rendelkezésre állását követően az alkalmazkodásra vonatkozó vizsgálatokat 2013 második félévére is el kell végezni.

BEVEZETÉS

A pénzügyi tranzakciós illeték 2013. januárban került bevezetésre Magyarországon. Ettől az időponttól kezdődően újra és újra felmerült az a kérdés, hogy a pénzforgalmi szolgáltatók az illeték terhét hogyan és legfőképpen milyen mértékben hárítják át ügyfeleikre. Utóbbi kérdés megválaszolását nehezíti, hogy a bankok – részben a törvényileg előírt 60 napos közzétételi kötelezettség miatt – csak fokozatosan építették be a pénzforgalomhoz kapcsolódó díjaikba az illeték mértékét, illetve, hogy az illeték kulcsa időközben is változott. 2013. augusztus 1-jétől az elektronikus tranzakciók esetében a korábbi 0,2 százalékról 0,3 százalékra nőtt a terhelés, a készpénzfelvételeknél pedig 0,3 százalékról 0,6 százalékra,

utóbbi esetben a 6000 forintos tranzakciónkénti felső korlát is eltörlésre került.

Hasonló érdeklődést vált ki az a kérdés, hogy az illeték bevezetése hogyan változtatja meg az ügyfelek pénzforgalmi szokásait. Egyes vélemények szerint az illeték alkalmas lehet a készpénzhasználat visszaszorítására, mivel a készpénzfelvételeket magasabb illeték terheli az elektronikus fizetési műveleteknél. Más vélemények szerint a pénzforgalmi műveletek költségének általános emelkedése miatt a tranzakciós illeték a készpénzhasználat felé tereli az ügyfeleket, mivel a készpénz felvétele csak egy alkalommal generál illetékfizetési kötelezettséget, utána viszont az már illetékmentesen forog a gazdaságban.¹

* Jelen cikk a szerzők nézeteit tartalmazza, és nem feltétlenül tükrözi a Magyar Nemzeti Bank hivatalos álláspontját.

¹ Ebben az esetben jellemzően a lakosság készpénzben felveszi fizetési számlára érkező jövedelmét, melyet elsősorban áruk és szolgáltatások készpénzzel történő fizetésére használ fel. A vállalati szektorba így kerülő készpénznek pedig a korábbiaknál nagyobb részét a vállalkozások az egymás közötti, valamint az alkalmazottaik részére történő fizetésekre használják fel. Így az első lépésben kereskedelmi tranzakciókban felhasznált készpénz több fizetési körön keresztül a gazdaságban marad, ennek hatására pedig csökkenő mértékű készpénzbefizetések, valamint változatlan intenzitású készpénzfelvételi forgalom mellett emelkedhet a készpénzállomány és így a készpénzes tranzakciók súlya.

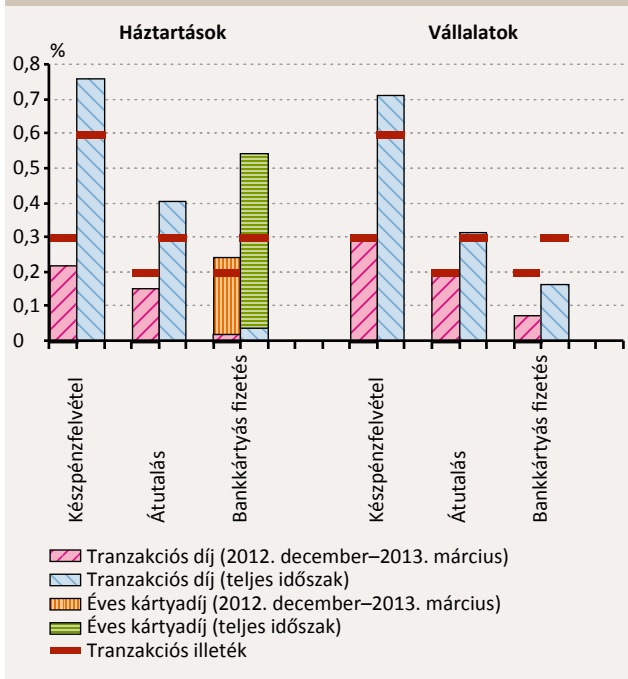
Cikkünkkel szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy közelebb kerüljünk a fenti kérdések pontos megválaszolásához. Ennek érdekében a cikk írásakor rendelkezésünkre álló információk alapján megvizsgáltuk a pénzforgalmi díjak változásának mértékét a 2012. év vége és 2013. októbere között a bankok nyilvánosan elérhető kondíciós listái alapján, valamint a különböző fizetési módok 2013. első félévi forgalmának alakulását a korábbi időszakokhoz viszonyítva.

A PÉNZFORGALMI SZOLGÁLTATÁSOK DÍJAINAK VÁLTOZÁSA A TRANZAKCIÓS ILLETÉK BEVEZETÉSÉT KÖVETŐEN

Elemzésünkben a 11 legnagyobb pénzforgalmat bonyolító magyarországi hitelintézet 2012. december és 2013. október között érvényes kondíciós listái alapján mértük fel a tranzakciós illeték áthárításának mértékét három pénzforgalmi szolgáltatás (készpénzfelvétel, átutalás, bankkártyás fizetés) tekintetében. A vizsgálatot a teljes fent jelölt időszak mellett elvégeztük külön az illeték bevezetését követő néhány hónapra is. A vizsgált időszak megbontásával egyrészt folyamatában is megfigyelhetővé válik a bankok árazási reakciója, másrészt külön elemezhető az illeték bevezetésének és augusztusi emelésének hatása. Az illetéktörvény 2013. augusztus 1-jén hatályba lépett módosításával előírt egyszeri, pótlólagos tranzakciósilleték-fizetési kötelezettség hatását ugyanakkor nem vizsgáltuk. Mivel ez hosszú távon, folyamatosan nem emeli meg a pénzforgalmi szolgáltatók fizetési tranzakciókhoz kapcsolódó költségeit, feltételezhetően ennek az egyszeri tehernek az áthárítása kisebb részben történt a tranzakciós díjak változtatásával. Ennek hatása azonban részben akár a tranzakciós költségek emelkedésében is megjelenhetett.

Számításaink során a leggyakrabban igénybe vett pénzforgalmi szolgáltatások és a bankonként rendelkezésre álló forgalmi adatok alapján a piacra vonatkozó átlagos tranzakciós szerkezetet képeztünk. Ezután a szolgáltatásokkal kapcsolatban felmerülő összes fix összegű díjat értékarányos, százalékos értékre konvertáltuk, hogy a különböző típusú díj- és jutaléktételek összehasonlíthatóvá váljanak a bankok között, illetve a tranzakciós illeték kulcsával. Minden bank esetén megkülönböztettünk alap és kiemelt számlacsomagokat, illetve hozzájuk tartozó alap és kiemelt ügyfeleknek nyújtott fizetési kártyákat. A két típusú termékre vonatkozó eredményeket az ügyfelek számlacsomagok közötti feltételezett eloszlását figyelembe véve súlyozottan aggregáltuk, majd a 11 bank egyedi adatait a forgalmi adatokkal súlyozva átlagoltuk. Két vizsgált hitelintézet csak vállalati üzletággal rendelkezik, így e bankok a lakossági díjak alakulására vonatkozó számításainkban nem szerepelnek. Mivel a lakossági szolgáltatásoknál az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően a pénzforgalmi szolgáltatók többsége az illeték bevezetése után

1. ábra
A pénzforgalmi díjak változása 2012. decembere és 2013. márciusa, valamint 2012. decembere és 2013. októbere között

sem terhelte rá tranzakciós szinten a bankkártyás fizetésekre a költségeit, ezért a lakossági kondíciók esetében a fizetési kártyák éves díjainak változását is megvizsgáltuk, azt feltételezve, hogy a vásárlási tranzakciókat terhelő illeték hatása elsősorban az éves kártyadíjban jelentkezhet.

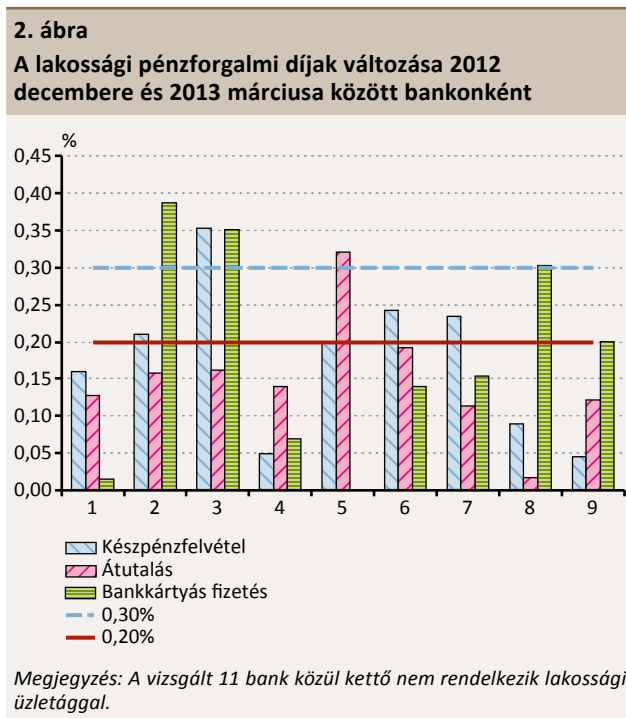
A kutatásunkban nem foglalkoztunk a havi számlavezetési díjak esetleges emelkedésével. Mivel ezen díjak változása több kapcsolódó szolgáltatáshoz és kormányzati intézkedéshez is köthető, így pontosan nem osztható fel a díj az egyes szolgáltatások között. Ennek következtében az áthárítás mértékére vonatkozó becsléseink a valóságnál enyhén alacsonyabb értékeket is mutathatnak abban az esetben, ha valamelyik vizsgált bank részben a havi számlavezetési díjak emelésével reagált az illeték miatti költségnövekedésre.

A tranzakciós illeték áthárításának mértékét megbecsültük a teljes vizsgált időszakon a 2012. decemberi és 2013. októberi díjszabások alapján és külön az illeték mértékének megemelésé előtti időszakra 2013. márciusig bezárólag (1. ábra). A teljes vizsgált időszakban a változás jelentős mértékben meghaladja a tranzakciós illeték által indokolt mértéket, a különbség a lakossági ügyfelek esetében nagyobb, mint a vállalati szegmensben, ahol a bankok alapvetően nem emeltek a tranzakciós illeték nagyságánál nagyobb mértékben díjakat. A kártyás vásárlásoknál jelentkező illetéket a bankok többsége a fix, éves kártyadíj növelésével hárította át, a forgalomarányos díjazás csak pár esetben fordul elő. A vállalati szegmensben

már a bankkártyás fizetések esetében is jellemző a forgalomarányos díjazás, ezért itt a fix költségek változását nem vizsgáltuk. Ez kismértékben lefelé torzíthatja az áthárítás számított mértékét, ezzel ellentétes hatása van azonban annak a ténynek, hogy a nagy pénzforgalmú vállalatok jellemzően a nyilvánosan elérhető kondíciós listáknál kedvezőbb díjtételek mellett tudják végrehajtani tranzakcióikat.

Fontos hangsúlyozni, hogy 2013 elejétől a teljes vizsgált időszakban már egyéb tényezők is befolyásolhatják a díjak változását, például az éves rendszeres inflációkövető díjmelés, valamint más események, kormányzati intézkedések hatásai. Így hosszabb időtávon a becslés pontossága csökken, a számítások ezért a ténylegesnél valamivel magasabbnak mutatják az áthárítás mértékét. A díjmelések időzítése és mértéke alapján azonban megállapítható, hogy a tranzakciós illeték bevezetése miatti költségnövekedést 2013. októberig minden bank áthárította a lakossági ügyfelekre különböző formában, néhány esetben a díjak növekedése ráadásul meg is haladta az illeték mértékét.

Ezzel szemben a lakossági ügyfélszegmensben a 2013 márciusáig tartó időszakban a készpénzfelveteleknél és az átutalásoknál jelentkező tranzakciós illeték csak részben került áthárításra, míg a bankkártyás fizetések esetében a díjmelések nagysága meghaladta az illeték mértékét (1. ábra). A vállalati szegmensnél ugyanebben az időszakban közel teljes mértékben áthárításra került az illeték. Amennyiben nem az átlagos áthárítást vizsgáljuk, hanem a bankonkénti változásokat, akkor már jelentős eltérések figyelhetők meg a 11 legnagyobb bank díjszabása között.

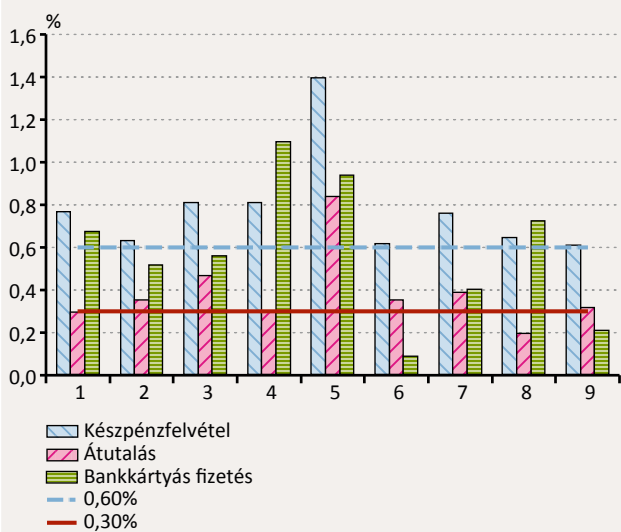
A bankonkénti adatok alapján jelentősen eltérő alkalmazkodási folyamat figyelhető meg az illeték bevezetésének első fázisában és az illeték megemlése utáni időszakban. Az egyedi adatok vizsgálata során megállapítható, hogy a bankok többsége az átlagosnál kisebb mértékben hárította át a tranzakciós illetéket az ügyfeleire 2013 elején, a szektor átlagát kevés bank kiemelkedően magas árazása húzta fel (2. ábra). Az áthárítás pontos módjában és mértékében azonban jelentős szóródás van a bankok gyakorlatában.

Három vizsgált bank – az ábrán 2-es, 3-as és 8-as számmal jelölve – az éves kártyadíjain jelentős mértékben emelt, ellenben az egyes tranzakciókra nem terhelte rá az illetéket. Másik négy bank (4, 6, 7, 9) bizonyos mértékben értékárányosan hárított át, viszont egy kivételével az illeték nagyságától elmaradó mértékben. A fennmaradó két bank (1, 5) a kártyás vásárlások díjazásán gyakorlatilag nem változtatott. Az átutalások esetében a bankok többsége 0,1–0,15 százalékos emelést hajtott végre 2013 első félévében, ami a tranzakciós illeték 50–75 százalékát fedezi. Egy bank (5) az átutalások díjain kiugróan magas mértékben emelt, egy másik (6) pedig közel teljes mértékű áthárítást hajtott végre. A lakossági üzletággal rendelkező kilenc vizsgált bank közül egy olyat találunk (8), amely lényegében nem terhelte át a tranzakciós illetéket a banki átutalásokra. A készpénzfelveletek díjazása – hasonlóan az eddigiekhez – jelentős szóródást mutat a bankok között. A bankok többsége az illeték 40–60 százalékát terhelte át ügyfeleire 2013 elején, egy bank (3) az illeték mértékénél nagyobb mértékű emelést hatott végre, míg két bank (4, 9) gyakorlatilag nem hárította át a készpénzfelvételi díjakban a tranzakciós illetéket az első félévében.

Összefoglalásként megállapítható, hogy az illeték bevezetése utáni időszakban a bankok csak részlegesen hárították át a tranzakciós illetéket az átutalásokra, a készpénzfelvételre és a kártyás vásárlások értékére, az éves kártyadíjakon keresztül azonban már az első félévében is jelentősen nőttek a pénzforgalmi díjak.

A teljes vizsgált időhorizonton már kisebb mértékű a szóródás az egyedi banki adatokban, mint amekkorát az első fázis áthárításai során tapasztaltunk (3. ábra). A második félévében a bankok jellemzően korrigálták az első fázis illetékkulcsánál kisebb mértékű áthárítást, és a díjmelések teljes nagysága már sokkal jobban közelíti az illeték pontos mértékét. Azaz azok a bankok, amelyek teljes mértékű áthárítást hajtottak végre az első félévében, tovább emelték a díjaikat az új illetékkulcsnak megfelelően, míg azok a szolgáltatók, amelyek eredetileg csak részlegesen terheltek rá az ügyfelekre a tranzakciós illetéket, az illetékkulcs növekedése utáni jelentős díjmeléseikkel már szintén teljes áthárítást hajtottak végre.

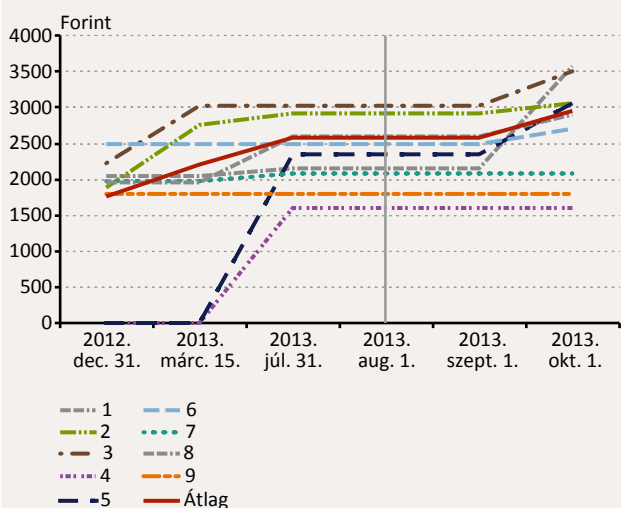
3. ábra
A lakossági pénzforgalmi díjak változása 2012 decembere és 2013 októbere között bankonként

Megjegyzés: A vizsgált 11 bank közül kettő nem rendelkezik lakossági üzletággal.

A kézpénzfelvételek díjazásába minden vizsgált bank teljes mértékben beépítette a megemelt tranzakciós illetéket, a teljes díjváltozás a legtöbb banknál kismértékben meg is

4. ábra
Alap lakossági betéti fizetési kártyák éves díjainak változása bankonként 2012. december 31. és 2013. október 1. között

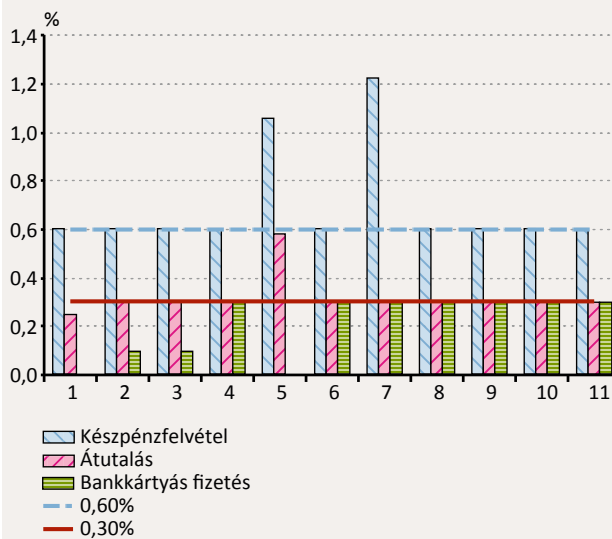

Megjegyzés: A vízszintes tengely az ábrán nem azonos az időtengellyel, a diagram a vizsgált időpontokra jellemző díjakat ábrázolja. A függőleges vonal jelöli a megemelt illetékkulcsok hatálybalépését. A vizsgált 11 bank közül kettő nem rendelkezik lakossági üzletággal.

haladja az illeték nagyságát. A vizsgált bankok közül egy (5) esetében tapasztalható kiugró mértékű díjemelés. Míg az első félévben az átutalások díjazásában csak részben jelent meg a tranzakciós illeték, az augusztusi illetékkulcs-emelés hatására a bankok már teljes mértékben áthárították az illetéket. A magas szektorális átlagot alapvetően két bank (3, 5) illetéket jelentősen meghaladó díjemelése okozza. A kártyás vásárlások díjazásában alapvetően nem történt átrendeződé, a kiemelkedően magas díjemelést az éves kártyadíjak drasztikus emelkedése okozta. Az áthárítás módja nem változott a két időszak között: azok a bankok, amelyek korábban is ráterhelték a vásárlásokra az illetéket, tovább emelték az értékarányos díjakat, míg azok a bankok, amelyek az éves kártyadíjon keresztül terhelték át az illetéket, továbbra is ennél a megoldásnál maradtak.

Az éves kártyadíjak vizsgálata alapján megállapítható, hogy a bankok túlnyomó többsége már az illeték bevezetése után közvetlenül megemelte a díjait (4. ábra). A 9 vizsgált bank közül 2013 júliusa után egyiknél sem maradt lehetőség ingyenes bankkártya igénylésére.² Az éves kártyadíjak súlyozott átlaga ennek megfelelően jelentősen megnőtt az elmúlt egy évben, 1700 forintról 3000 forintra. A díjemelést a bankok két lépésben valósították meg: első félévben az illeték bevezetése után fokozatosan, illetve szeptember–október között az illeték megemelése után. Az átlagos éves kártyás vásárlási forgalomra vetítve az átlagos díjemelés mértéke 0,54 százalék, ami jelentősen meghaladja a tranzakciós ille-

5. ábra
A vállalati pénzforgalmi díjak változása 2012 decembere és 2013 októbere között bankonként

² Az éves kártyadíjainál a vizsgált alap számlacsomagokban elérhető lakossági betéti fizetési kártyák nem első éves kártyadíjait vettük figyelembe. A kiemelt ügyfelek számlacsomagjaihoz tartozó fizetési kártyák éves díjai hasonlóan alakultak a vizsgált időszakban.

ték mértékét. Ezt a kiugró díjemelkedést más tényezőkkel sem lehet megmagyarázni.³

A nyilvánosan elérhető kondíciós listák alapján a vállalati szegmensben (a lakosságihoz hasonló módon) az illetékváltozásnál átlagosan nagyobb mértékű díjemelítés figyelhető meg a 2012. decembere és 2013. októbere közötti időszakban, a kiemelkedő mértékű emelések azonban kevés bankhoz köthetők (5. ábra). A 11 vizsgált bank közül hat (4, 6, 8, 9, 10, 11) teljes mértékben és közvetlenül az illetékköteles tranzakcióhoz kapcsolódóan hátrította át az illetéket. A fennmaradó öt bank (1, 2, 3, 5, 7) eltérően változtatott a díjain. Két bank (2, 3) a bankkártyás vásárlásokra csak részben hátrította át az illetéket. Egy bank (7) alapvetően minden tételnél az illeték mértékével emelt, és a kártyás vásárlásoknál is érték arányában változó díjat vezetett be, az ATM-es készpénzfelvétel díja azonban az illeték háromszorosával emelkedett. Két bank (1, 5) nem hátrította át az illetéket a kártyás vásárlásoknál, de minden más tételnél igen, az utóbbi bank ráadásul minden más tételt az illetéknél jóval nagyobb mértékben megemelt. Összességében megállapítható, hogy az áthárítás kevés kivételtől eltekintve a vállalati szegmensben is teljes mértékű volt, egyes esetekben pedig még annál is nagyobb.

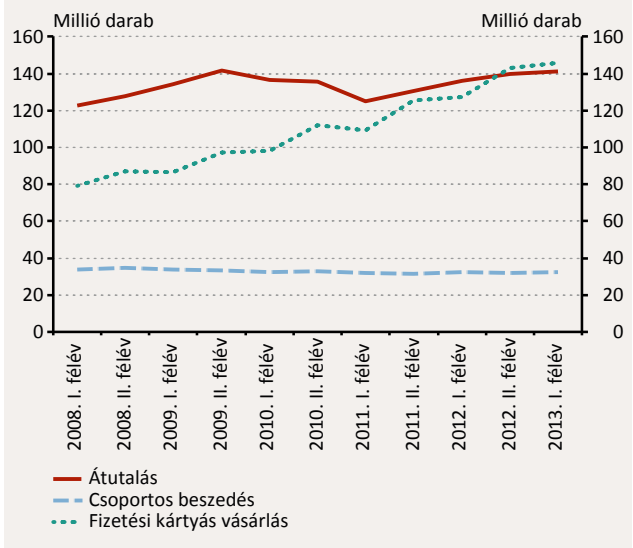
A vállalati kondíciók vizsgálata kapcsán fontos azonban hangsúlyozni azt, hogy a nagyobb forgalmat lebonyolító vállalati ügyfelek jellemzően a nyilvánosan meghirdetett kondíciós listák díjainál kedvezőbb költségek mellett vehetik igénybe a pénzforgalmi szolgáltatásokat, illetve ebben a szegmensben feltételezhetően erősebben jelen van a keresztárzás is.

A FIZETÉSI FORGALOM ALAKULÁSA 2013. ELSŐ FÉLÉVÉBEN⁴

A tranzakciós illeték bevezetését megelőzően a pénzforgalmi piac szereplői számos feltételezést fogalmaztak meg a sajtóban és különböző fórumokon arra vonatkozóan, hogy az illeték milyen hatással lesz a hazai pénzforgalomra, és hogyan változtatja majd meg a gazdasági szereplők fizetési szokásait. A lakossági ügyfelek pénzforgalmi szokásainak várható változása kapcsán egyaránt felmerült az elektronikus fizetési műveletek csökkenésének és emelkedésének a lehetősége is, attól függően, hogy a pénzforgalom általános költségnövekedésének vagy a készpénzfelvételek magasabb illetékterhelésének hatását értékelte valaki jelentősebbnek.

6. ábra

A főbb elektronikus fizetési módok forgalmának alakulása

A vállalati tranzakciók esetében jellemzően az elektronikus tranzakciók számának csökkenésére lehetett számítani egyrészt egyes tranzakciók – elsősorban a devizaműveletek – külföldre telepítése, másrészt pedig az illetékfizetési korlát elérése érdekében a tranzakciók összevonása miatt. A következőben a fenti feltételezések mentén vizsgáljuk meg a hazai pénzforgalmat jellemző főbb adatok 2013. első féléves alakulását. Általánosságban megállapítható, hogy az első féléves adatokban még nem látszik sem a lakossági, sem pedig a vállalati szereplők megemelkedett pénzforgalmi költségekhez való alkalmazkodása és így a fizetési forgalom szerkezetének megváltozása (6. ábra).⁵ Ennek kapcsán azonban fontos hangsúlyozni, hogy a költségek fokozatos áthárítása, valamint az illetékkulcsok augusztusi emelkedése miatt 2013. második félévében sor kerülhetett, vagy a későbbiekben még sor kerülhet nagyobb mértékű alkalmazkodásra, ezért a következő félévek adatainak rendelkezésre állását követően az elemzést érdemes kiegészíteni.

Lakossági pénzforgalom

A tranzakciós illeték bevezetését megelőzően, valamint 2013. elején az illeték lakossági fizetési szokásokra gyakorolt várható hatásával kapcsolatosan alapvetően két, egymásnak

³ A várható éves infláció beépítése a díjakba például az emelkedés tranzakciós illeték mértékét meghaladó részének csak elenyésző hányadát magyarázza. Hasonlóan nem hivatkozhatunk arra, hogy a bankközi jutalékok szeptemberben bejelentett csökkenése áll az éves kártyadíjak kiugró mértékű emelkedése mögött, hiszen egyrészt az erre vonatkozó szabályozás szeptemberben látott napvilágot, mi pedig augusztussal bezárólag vizsgáltuk a kondíciós listák változását, másrészt a bankközi jutalékok csökkentése csak 2014. január 1-jétől lépett hatályba, így arra hivatkozva a bankok nem emelhetek díjat 2013. őszén.

⁴ A forgalom alakulásának elemzéséhez a 2013. szeptember 30-án rendelkezésre álló adatokat használtuk fel.

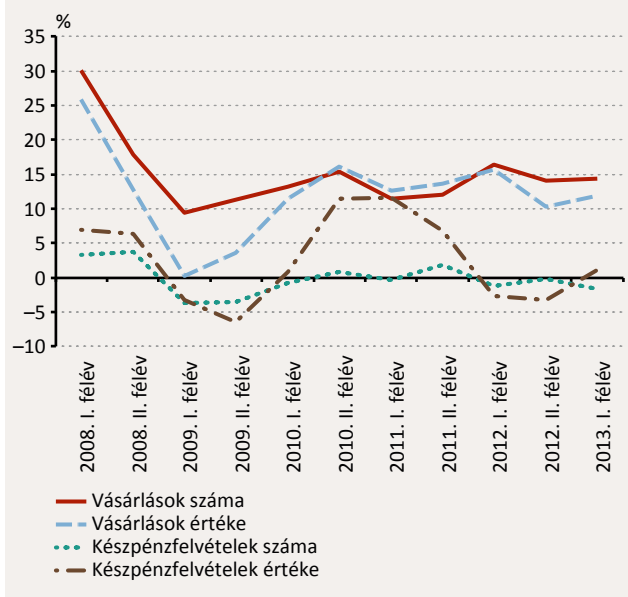
⁵ Elemzésünkben elsősorban a főbb fizetési módok forgalmi adatainak változását vizsgáltuk meg. A részletes forgalmi és infrastrukturális adatok az MNB honlapján rendszeresen publikált Pénzforgalmi táblakészletben érhetők el.

ellentmondó várakozás fogalmazódott meg. Az egyik feltételezés szerint a készpénzfelvételekre vonatkozó magasabb illetékkulcs, és így ezeknek a tranzakcióknak a magasabb költsége miatt az elektronikus fizetési módok forgalma a korábbi trenden felüli mértékben emelkedik, ezzel párhuzamosan pedig a készpénzfelvételi forgalom visszaesik. Ezzel szemben a másik feltételezés szerint a pénzforgalmi tranzakciók általános költségemelkedése miatt a készpénztartás növekedni fog, mert a gazdaság szereplői preferálni fogják a feléjük irányuló fizetések készpénzben történő végrehajtását. Ennek következtében a korábbiaknál kevesebb készpénz fog visszaáramlani a bankrendszerbe, vagyis nőni fog a nettó készpénzfelvétel mértéke. Ebben az esetben a növekvő készpénzállomány és a készpénzes tranzakciók forgalmának emelkedése miatt az elektronikus fizetési műveletek forgalma visszaesik. Az első féléves pénzforgalmi adatok alapján azonban megállapítható, hogy sem a lakossági ügyfelek fizetési szokásában, sem az egyes fizetési módok forgalmában nem tapasztalható változás a korábbi trendekhez képest.

Mivel a készpénzfelvételi forgalom alakulásában a kártyás vásárlásokhoz hasonlóan ciklikusság figyelhető meg, és a második félévben jellemzően magasabb a forgalom, ezért a forgalmi adatokat célszerű az előző év azonos időszakához hasonlítani. 2013 első félévében 2012 első félévéhez képest a készpénzfelvételi tranzakciók száma 1,7 százalékkal csökkent, értékük viszont 1,2 százalékkal emelkedett. 2012 első felében a tranzakciók száma alacsony ütemben szintén csökkent, ekkor azonban azok összértéke is alacsonyabb volt az egy évvel korábbi időszakhoz viszonyítva. A hazai kibocsátású fizetési kártyákkal 2013 első félévében lebonyolított készpénzfelvételek átlagértéke meghaladta a 49 ezer forintot, ami 1400 forinttal volt magasabb 2012 azonos időszakához képest. A tranzakciók legnagyobb részét adó, belföldi ATM-eken lebonyolított készpénzfelvételek száma 2013 első félévében 1,3 százalékkal csökkent, míg értékük 6,1 százalékkal emelkedett 2012 első félévéhez képest. A 2012 első felében megfigyelhető forgalomváltozáshoz viszonyítva 2013 első felében a tranzakciók száma hasonló ütemben csökkent, értékük azonban nagyobb mértékben nőtt. Nagyobb mértékű csökkenés a belföldi bankfiókban, fizetési kártyás azonosítással megvalósított készpénzfelvételek terén tapasztalható. Ebbe a kategóriába jellemzően nagyobb értékű készpénzfelvételek tartoznak, melyek száma 2013 első félévében 8,1 százalékkal, értéke pedig 20,9 százalékkal csökkent 2012 első félévéhez képest. Ez azonban nem jelent jelentősebb eltérést a 2012 első felében ezen a téren tapasztalt folyamatoktól: ekkor a darabszám fele ekkora ütemben, az érték viszont hasonló ütemben csökkent.

A kártyás készpénzfelvételi adatok jellemzően erősen volatilis, szezonális ingadozással rendelkező idősorok. Az ATM-es készpénzfelvételek számában növekvő trend figyel-

7. ábra
A fizetési kártyás tranzakciók alakulása az előző év azonos időszakához képest

hető meg a hazai kártyával belföldön és külföldön lebonyolított tranzakciók esetén egyaránt. A külföldi készpénzfelvételek értéke a lineáris trend által meghatározottnál nagyobb mértékben növekszik, míg a belföldi jól jellemezhető lineáris trenddel. A bankfióki kártyás készpénzfelvételek értéke hasonlóan volatilis, de szezonális ingadozásokkal nehezen magyarázható és jellemzően csökkenő trenddel rendelkező idősorok belföldön és külföldön is.

A készpénzfelvételek esetében az érték- és a volumenadatok között közvetlen lineáris kapcsolat nincs, mivel az átlagos tranzakciós érték stabilan nőtt a vizsgált időszakban. Amennyiben lineáris növekvő és szezonálisan ingadozó átlagos tranzakciós értékekkel számolunk, már szignifikáns kapcsolat található a két változó között. A megfigyelt változók közül egyikben sem tapasztalható töréspont az elmúlt években, az esetleges csökkenések, növekedések nagy megbízhatósággal a véletlen változásnak, a nagymértékű volatilitásnak tudhatók be.

A hazai kibocsátású fizetési kártyákkal lebonyolított vásárlások terén az elmúlt években olyan szezonális ingadozás volt megfigyelhető, hogy a második féléves, nagyobb forgalomnövekedést a következő év első felében stagnálás vagy csak kisebb mértékű növekedés követte, ezért a féléves adatokat célszerű ebben az esetben is az előző év azonos időszakához viszonyítani. Ennek megfelelően 2012 első feléhez képest a tranzakciók száma 14,4 százalékkal, értékük pedig 12 százalékkal lett magasabb. Ez beleillik az elmúlt években megfigyelhető folyamatokba, attól nem tér el jelentősen. Míg az üzletekben belföldön lebonyolított vásárlások száma 12,5 százalékkal

emelkedett, addig az ugyanezen típusú külföldi tranzakciók száma 34,3 százalékkal lett magasabb. Érdemes kiemelni az internetes és egyéb, távol lévők közötti kártyás vásárlások alakulását. Ezek száma 30,7 százalékkal, értékük pedig 29,5 százalékkal emelkedett. Mind a külföldi, mind pedig az internetes vásárlások esetén fontos figyelembe venni, hogy ezek a növekedési értékek hasonlóak voltak 2012-ben is.

A kártyás vásárlások idősorai két csoportba oszthatók. A hagyományos módon, üzletekben lebonyolított tranzakciók értéke belföldön és külföldön is növekvő trendet követ, erős szezonális ingadozással. Az internetes vásárlások értéke szintén növekvő trendet követ, de nem figyelhető meg szignifikáns szezonális ingadozás.

A megfigyelt adatok alapján az üzletekben lebonyolított vásárlások belföldi értéke lineáris trendet követ, a külföldi vásárlások értéke viszont dinamikusan növekszik, exponenciális trendet követve. Az internetes vásárlások esetén fordított folyamat figyelhető meg: a belföldi vásárlások növekedési üteme stabilan magas, exponenciális trenddel jól közelelthető, míg a külföldi vásárlások értéke csak lineáris trendet követ. Ezekben a trendekben sem látható törés 2013 első félévében.

Az átlagos tranzakciós értékek a kereskedői és külföldi internetes vásárlások esetén folyamatosan csökkentek az elmúlt években, azaz a vásárlók már kisebb összegű vásárlásokhoz is használják a bankkártyájukat, ez alól a belföldi internetes vásárlások jelentenek kivételt.

A közüzemi és egyéb számlafizetések esetén alkalmazható elektronikus fizetési mód, a csoportos beszedés forgalmában sem figyelhető meg jelentős változás az előző időszakokhoz képest. Míg a tranzakciók száma 2012 első félévéhez képest mindössze 0,3 százalékkal magasabb, addig a tranzakciók értéke 2,7 százalékkal emelkedett. Így mind a darabszámban, mind pedig értékben az előző időszakokhoz hasonló ütemben változott a forgalom.

Az adatok változását összefoglalva megállapítható, hogy tovább nőtt az elektronikus tranzakciók száma és értéke, valamint csökkent a készpénzfelvételek száma (7. ábra). Ez alapján a hazai pénzforgalom hatékonyságának növelése terén folytatódtak a kedvező folyamatok, e folyamatok dinamikája azonban 2013 első félévében nem tért el az elmúlt években megfigyelhető trendtől, abban nincs kimutatható törés, vagyis a tranzakciós illeték bevezetésének ebben az időszakban nem figyelhető meg a lakossági fizetési szokásokra gyakorolt hatása.

Vállalati pénzforgalom

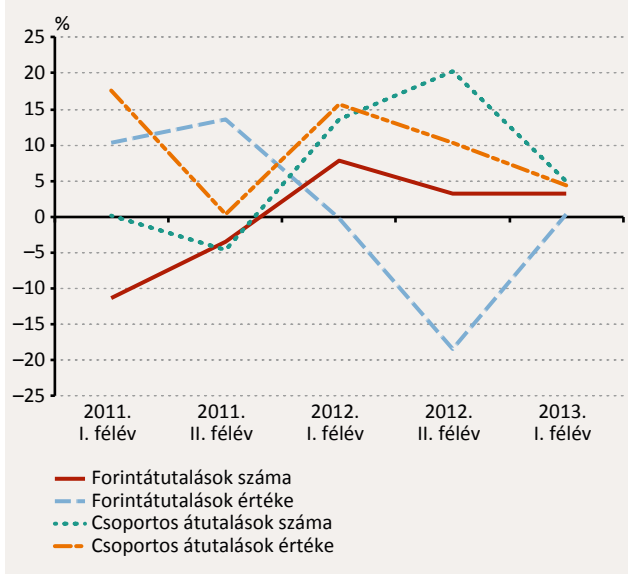
A tranzakciós illeték vállalati pénzforgalomra gyakorolt lehetséges hatásával kapcsolatosan korábban megfogalmazott várakozás szerint, a pénzforgalmi költségek emelkedése miatt a tranzakciók egy részének – elsősorban a devizatranzakcióknak – a külföldre telepítése, valamint a tranzakciós illeték 6000 forintos felső határának elérése érdekében a tranzakciók összevonása volt feltételezhető. A jellemzően vállalatok által használt fizetési módok forgalmának vizsgálata alapján azonban nem látható jelentős eltérés a korábbi tendenciáktól ezen a téren sem, így a megváltozó fizetési szokásokra vonatkozóan korábban megfogalmazott várakozások egyelőre nem figyelhetőek meg.

2013 első felében a devizaátutalások száma 3,8 százalékkal volt magasabb a 2012 első félévinél, míg ezek értéke 5,7 százalékkal csökkent. A devizatranzakciók nagyobb mértékű külföldre telepítése esetén feltételezhetően a tranzakciók értékének nagyobb mértékű csökkenése mellett a műveletek darabszáma is csökkent volna. A tranzakciók átlagértéke 2012 első félévhez képest közel 2 millió forinttal csökkent, így pedig a rendelkezésre álló adatok alapján a tranzakciók összevonására sem lehet következtetni.

A forintátutalások esetén az előző év első feléhez viszonyítva a tranzakciók száma 3,3 százalékkal, értékük pedig 0,9 százalékkal emelkedett. Az átutalások átlagos értéke 2013 első

8. ábra

A forintátutalások és a csoportos átutalások forgalmának alakulása az előző év azonos időszakához képest

félévében közel 54 ezer forinttal 2,3 millió forintra csökkent az egy évvel korábbihoz képest. Amennyiben a tranzakciók jelentősebb részének az összevonására került volna sor, akkor feltételezhetően közel azonos átutalási forgalom mellett a tranzakciók számának visszaesését lehetne látni, így pedig az átlagos tranzakciós értékeknek is emelkedniük kellett volna. Az első féléves forgalmi adatok alapján azonban nem következtethetünk arra, hogy a vállalati ügyfelek nagy számban összevonták volna az átutalásaikat.

A csoportos átutalások száma 5 százalékkal magasabb az előző év azonos időszakához képest, az összérték pedig 4,4 százalékkal emelkedett. A csoportos átutalások forgalma így a korábbiaknál alacsonyabb ütemben emelkedett, a forgalmi adatokból azonban jelenleg nem lehet arra következtetni, hogy a munkabérek vagy egyéb rendszeres jövedelmek elektronikus úton való kifizetése jelentősebb mértékben a készpénzforgalomba terelődött volna át. A csoportos átutalási tranzakciók átlagértéke közel 152 ezer forint volt, ez nem tér el jelentősen 2012 első félévének adataitól. Az átutalási és beszedési tranzakciók aggregált belföldi és bankon belüli adatai alapján korlátozott mértékben azonosíthatók trendek. A csoportos beszedések és csoportos átutalások értéke belföldön folyamatosan nőtt az elmúlt években, míg a bankon belüli forgalomban stagnált, erős volatilitás mellett. Törés nem figyelhető meg ezekben a trendekben.

A bankfiókban, nem bankkártyával végrehajtott, elsősorban a vállalati ügyfelek által lebonyolított készpénzfelvételek száma 2013 első félévében 12,4 százalékkal csökkent 2012 első félévéhez képest, míg értékük 20,5 százalékkal lett alacsonyabb. A tranzakciók átlagértéke 2013 első félévében közel 570 ezer forint volt, ami csaknem 58 ezer forinttal alacsonyabb a 2012 második félévi értéknél. A tranzakciók száma a korábbinál nagyobb mértékben csökkent, értékük viszont 2012-ben is a 2013-hoz hasonló mértékben lett alacsonyabb az előző évinél. Ezek az adatok arra utalnak, hogy 2013 első félévében nem valósult meg tömegesen a vállalati készpénzfelvételek összevonása az illetékfizetési kötelezettség csökkentése érdekében. A jellemzően a vállalatok által használt fizetési módok vizsgálata alapján megállapítható, hogy a lakossághoz hasonlóan a vállalati ügyfelek fizetési szokásaiban sem figyelhető meg változás 2013 első felében, így nem látható még a vállalatok alkalmazkodása a megemelkedő pénzforgalmi költségekhez (8. ábra). A tranzakciók összevonására vagy egy részének külföldre telepítésére az első féléves adatok alapján nem lehet következtetni.

A fentiekben a közvetlenül rendelkezésünkre álló 2013 első félévi pénzforgalmi adatokból vontuk le következtetéseinket. Fontos azonban megemlíteni, hogy az MNB készpénzállomány alakulására vonatkozó adatai alapján 2013 második félévében az elmúlt években tapasztaltnál nagyobb mértékben emelkedett meg a forgalomban lévő készpénz mennyisége.⁶ Ezt a folyamatot számos tényező összetett hatása befolyásolhatta, és a pontos okok megállapításához további vizsgálatokra van szükség. Nem zárható ki azonban, hogy a tranzakciós illeték hatására megemelkedő pénzforgalmi költségekhez történő, az év második felében jelentkező alkalmazkodás is szerepet játszott benne. Ebben a kérdésben is a 2014 tavaszán rendelkezésre álló második féléves pénzforgalmi statisztikák vizsgálata szolgálhat majd pontos válasszal.

KÖVETKEZTETÉSEK

A hazai bankok kondíciós listáinak vizsgálata alapján megállapítható, hogy 2013-ban több lépésben és gyakorlatilag teljes mértékben megtörtént a tranzakciós illeték ügyfelekre történő áthárítása. A pénzforgalmi szolgáltatók különösen jelentős áremelést hajtottak végre a bankkártyák éves díjához kapcsolódóan – az emelés mértéke itt csaknem kétszeresen meghaladja a tranzakciós illeték nagyságát. Az emelkedő pénzforgalmi költségeknek az előzetes várakozások szerint akár rövid távon is lehetnek volna jelentősebb hatásai a hazai pénzforgalomra. Az illeték szerkezetének kialakítása és az áthárítás jellege alapján a lakossági fizetési szokások terén egyaránt lehetett számítani a készpénzhasználat visszaesésére, valamint ezzel ellentétesen a készpénzforgalom és a készpénztartás emelkedésére. A vállalati pénzforgalomban az illeték felső határának elérése érdekében a tranzakciók egy részének összevonása, valamint elsősorban a devizatranzakciók részleges külföldre telepítésének lehetősége merült fel.

A hazai pénzforgalomra vonatkozó első féléves adatok vizsgálata alapján azonban megállapítható, hogy egyik vizsgált ügyfélcsoport esetében sem történt egyelőre változás a fizetési szokásokban, így nem állapítható meg a gazdasági szereplők gyors alkalmazkodása a megemelkedő pénzforgalmi költségekhez. Tovább folytatódott a korábban is megfigyelhető tendenciák az egyes fizetési módok használata terén, és ezekben az illeték bevezetésének hatása nem azonosítható. A megemelkedő pénzforgalmi költségekhez történő gyors alkalmazkodás elmaradása magyarázható azzal, hogy a pénzforgalmi szolgáltatások új kondícióival feltételez-

⁶ A monetáris pénzügyi intézmények mérlegei és a pénzmennyiségek (1./b tábla): http://www.mnb.hu/Root/Dokumentumtar/MNB/Statiztika/mnbhu_kerdesek_valaszok/mnbhu_stat_forum_valaszok/mnbhu_hitelintezetek_osszevont_merlegenek_alakulas/0708_monstatpubl_huxls.xls

hetően csak 2013 tavaszán szembesültek első alkalommal az ügyfelek. Mivel az illetékkulcsok augusztustól történt emelése nyomán a pénzforgalmi kondíciók újabb módosítására került sor, valamint egyéb szabályozások hatására 2014 első felében újabb változások feltételezhetőek a pénzforgalmi szolgáltatások árazásában, a jövőben is figyelemmel kísérjük az árazás alakulását és annak pénzforgalomra gyakorolt hatását.

FELHASZNÁLT IRODALOM

DIVÉKI ÉVA—OLASZ HENRIETTA (2012): A pénzforgalmi szolgáltatások árazása. *MNB-tanulmányok*, 101.

DIVÉKI ÉVA—HELMECZI ISTVÁN (2013): A napközbeni átutalás bevezetésének hatásai. *MNB-szemle*, január.

MAGYAR NEMZETI BANK (2013a): *Jelentés a fizetési rendszeréről*.

MAGYAR NEMZETI BANK (2013b): *Pénzforgalmi táblakészlet*, [URL](#).

A vizsgált pénzforgalmi szolgáltatók nyilvánosan elérhető kondíciós listái.